
Bruttonationalprodukt og velfærd

Paul Lassenius Kramp, Økonomisk Afdeling

INDLEDNING OG SAMMENFATNING

Målet for politisk virke i demokratiske samfund er overordnet at sikre størst mulig velfærd for landets borgere i dag såvel som i fremtiden. Når politikere, makroøkonomer og andre diskuterer velfærd og økonomisk udvikling i Danmark, er fokus ofte på bruttonationalproduktet, BNP. Regeringen har fx som overordnet mål i sin 2020-plan, at Danmark skal være blandt verdens 10 rigeste lande i 2020 målt på BNP pr. indbygger.

BNP måler et lands økonomiske velstand opgjort som produktion eller indkomst. Udviklingen i BNP er stærkt korreleret med ændringer i flere samfundsmæssigt vigtige størrelser, bl.a. skattebetalinger og arbejdsløshed samt i mindre grad sundhed og uddannelse. Det er derfor ikke tilfældigt, at BNP har en central rolle i samfundsdebatten.

BNP kritiseres dog med mellemrum for ikke at give et reelt billede af velfærden. Hvis BNP er et dårligt mål for velfærd, kan ensidig fokusering på at øge BNP medføre, at der træffes forkerte politiske beslutninger. Nobelpristager Joseph Stiglitz har fx argumenteret for, at målsætninger om størst mulig BNP-vækst vil reducere velfærden. Kritikken af BNP er ikke ny, og der er løbende igennem de sidste 30-40 år blevet arbejdet med at konstruere alternative mål. Diskussionen er på det seneste blusset op igen, bl.a. som følge af offentliggørelsen af en nylig rapport vedr. BNP's begrænsninger som mål for økonomisk og social fremgang. Rapporten var bl.a. skrevet af de to Nobelpristagere i økonomi, Joseph Stiglitz og Amartya Sen.

Kritikken af BNP som velfærdsindikator har to principielt forskellige dele. For det første er der en række opgørelsesmæssige problemer – bl.a. opdelingen i pris- og mængdeændringer samt opgørelsen af offentlig produktion – der betyder, at både niveauet af og væksten i BNP kan afvige fra den faktiske produktion. Endvidere kan fx ændrede bytforhold betyde, at indkomsten udvikler sig forskelligt fra produktionen. Hermed vil udviklingen og niveauet i BNP ikke fuldt ud kunne bruges som mål for den økonomiske velstand.

For det andet er der en række faktorer, der har stor betydning for velfærden, men som ikke inkluderes i BNP. Der er derfor blevet foreslået en række alternative mål for velfærden, såkaldte velfærdsindikatorer. Nogle velfærdsindikatorer tager afsæt i nationalregnskabet. Herefter inkluderes en række andre forhold, der påvirker velfærden, fx fritid, sundhedstilstand og uddannelsesniveau. Disse velfærdsindikatorer synes ikke at give et væsentligt bedre billede af velfærden, idet bl.a. sundhed og uddannelse er godt korreleret med BNP.

Andre velfærdsindikatorer forsøger i stedet at måle velfærd direkte, bl.a. via spørgeskemaer om subjektiv lykkefølelse. Disse indikatorer udvikler sig anderledes end BNP. På tværs af lande er BNP og lykke godt korreleret, men over tid forekommer den målte lykke at være uafhængig af udviklingen i BNP. Dette tilsyneladende paradoks forklares bl.a. ved, at det er den relative position i indkomsthierarkiet, der er relateret til lykke, og ikke det absolutte indkomstniveau. Højere indkomst øger derfor ikke lykken, hvis alle andre også er blevet mere velstående.

Ud over at være et dårligt mål for velfærd kritiseres BNP også for, at bæredygtighed ikke inkluderes. Bæredygtighed kan ses som en løbende vedligeholdelse af nødvendige resurser, fx kapitalapparatet, "naturkapitalen" målt ved mængden af naturresurser og miljøkvaliteten, samt omfanget af humankapital. Indikatorer, der belyser bæredygtigheden, bør dog analyseres parallelt med velfærdsindikatorer for ikke at sammenblande den nuværende velfærd med indikatorer for potentiel fremtidig produktion.

På trods af en række forbehold bør BNP – som velstandsindikator – have en central rolle i velfærdsdebatten. Øget velstand kan bruges til at forbedre områder, der vurderes som centrale for velfærden. Endvidere er BNP godt korreleret med en række faktorer, der har betydning for velfærden, bl.a. arbejdsløshed, sundhed og uddannelse. Aspekter, der påvirker velfærden, men som ikke inkluderes i BNP, bør indgå i den politiske debat, men de skal ikke nødvendigvis samles i én enkelt velfærdsindikator.

Artiklen er opbygget som følger. Først gennemgås styrkerne og svaghederne ved BNP og andre størrelser i nationalregnskabet som mål for den økonomiske velstand. Efterfølgende belyses sammenhængen mellem velstand og velfærd, og forskellige indikatorer for velfærd diskuteres. Tredje afsnit fokuserer på bæredygtighed, og sidste afsnit afrunder.

NATIONALREGNSKAB, BNP OG VELSTAND

Nationalregnskabet skal give et helhedsbillede af samfundsøkonomien ved at vise, hvordan der via produktion skabes indkomst, som efterføl-

gende forbruges eller spares op. Opsparingen kan enten investeres i reale eller finansielle aktiver. Nationalregnskabet beskriver alle disse transaktioner inden for et afstemt kontosystem.

BNP er den centrale størrelse i nationalregnskabet og kan opgøres fra tre forskellige vinkler, nemlig fra produktions-, anvendelses- og indkomstsiden. BNP opgjort fra produktionsiden repræsenterer markedsværdien, målt i kroner, af den endelige produktion i en given periode, dvs. værdien af den samlede produktion minus værdien af de råvarer og halvfabrikata, der er blevet forbrugt i produktionsprocessen. Alternativt kan BNP anskues fra anvendelsessiden, hvor BNP er lig med summen af forbrug, investeringer og nettoeksport. Endelig kan BNP betragtes som værdien af den samlede indkomst, som fordeles mellem lønmodtagere, virksomheder og det offentlige.

Den monetære værdiansættelse gør det nemt at summere varer og tjenester, der er meget forskellige af natur. Endvidere er markedspriserne mere end et regnskabsmæssigt instrument. Økonomisk teori tilsiger, at forholdet mellem priserne på forskellige produkter afspejler forbrugernes relative vurdering af nytten af produkterne, så markedsværdien er et godt mål for nytteværdien af forbruget.

Udviklingen i BNP renset for inflation er en gennemtænkt måde at opgøre, hvordan et samfunds velstand udvikler sig over tid, idet forbrugsmulighederne i sidste ende bestemmes af produktionen.

Klassiske BNP-problemer

Der kan dog peges på en række forhold, der vanskeliggør brugen af BNP som indikator for den økonomiske velstand over tid og på tværs af lande. Forholdene skyldes både slør i opgørelsen af BNP som følge af manglende data og forskelle i opgørelsesmetoderne på tværs af lande.

Statistikbureauerne forbedrer og ensarter løbende opgørelsesmetoderne, så overensstemmelsen mellem målt og faktisk produktion forbedres, ligesom mulighederne for internationale sammenligninger bedres.

Opdeling i pris- og mængdeændringer

En række af nationalregnskabets begreber, bl.a. BNP, kan opfattes som en værdi, der er dannet som produktet af en pris og en mængde. Forbedret kvalitet betragtes i nationalregnskabet som stigende mængder.

Det er vanskeligt at identificere korrekt, hvordan ændret kvalitet påvirker prisudviklingen i særdeleshed for tjenester, jf. Stiglitz, Sen og Fitoussi (2009, side 87 f.). Ved manglende identifikation af kvalitetsforbedringer vil stigende priser som følge af forbedret kvalitet fejlagtigt blive registreret som inflation. Konsekvensen bliver i givet fald, at den reale vækst undervurderes, mens inflationen overvurderes.

Opgørelse af den offentlige sektors produktion

Værdien af den offentlige produktion af varer og tjenester er vanskelig at opgøre, idet produktionen ikke sælges på et marked, og der derfor ikke findes markedspriser. Værdien af produktionen beregnes i Danmark i stedet ud fra omkostningerne. Den registrerede offentlige produktion kan derfor kun øges ved at forøge omkostningerne. Hermed bliver produktivitsvæksten pr. definition nul. For bl.a. sundhedsvæsenet vil denne beregningsmetode undervurdere det sande output, jf. Deveci, Heurlén og Sørensen (2008) og figur 1. En stor offentlig sektor vil derfor reducere den registrerede vækst og produktivitet for den samlede økonomi.

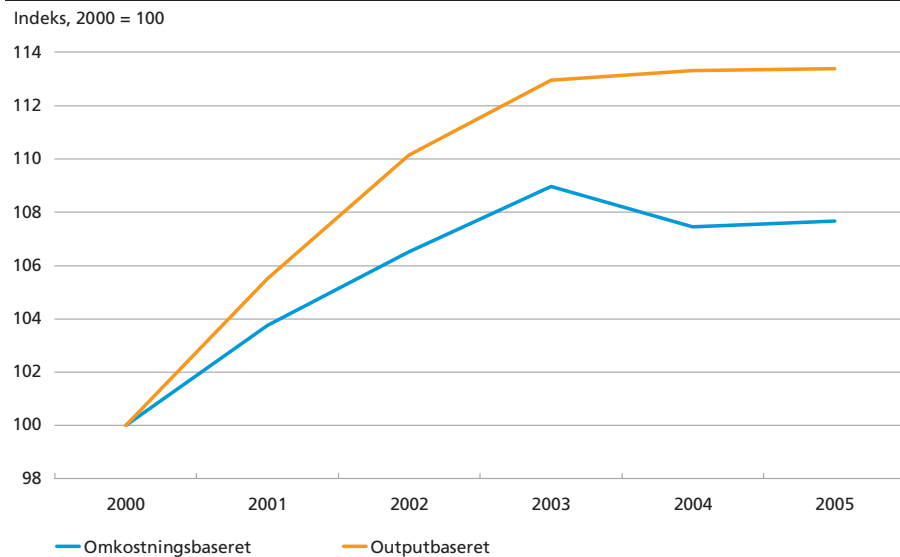
Opgørelse af endelig produktion

Kun mængden af varer og tjenester, der går til forbrug, eksport eller investeringer, inkluderes i BNP. Halvfabrikata inkluderes derimod ikke for at undgå dobbelttælling. Opdelingen i forbrug, halvfabrikata og investeringer giver anledning til forskelle på tværs af lande. Det gælder fx for opdelingen af den finansielle sektors produktion imellem forbrug og halvfabrikata, opdelingen af softwareinput mellem investeringer og halvfabrikata og mængden af militære investeringer, der inkluderes i BNP, jf. Ahmad med flere (2003).

Forskelle på opgørelsesmetoderne kan give anledning til niveauforskelle lande imellem. Konsekvente niveauforskelle påvirker ikke BNP-

MÆNGDEN AF SUNDHEDSYDELSE I DANMARK

Figur 1

Anm.: Output er ikke kvalitetsjusteret.
Kilde: Deveci, Heurlén og Sørensen (2008).

vækstraterne på langt sigt. På kort sigt kan forskellige opgørelser af niveauerne dog godt påvirke vækstraterne.

Afgrænsning af markedet

Der er en betydelig produktion af hovedsageligt tjenester, der beslaglægger store arbejdskrafts- og kapitalressurser, men som ikke sælges på et marked. Husholdninger laver mad, gør rent og passer børn i hjemmet, vedligeholder deres boliger og modtager et afkast af at bo i ejerbolig i form af værdien af boligydelsen (lejeværdien). Den offentlige sektor stiller bl.a. brandvæsen, politi, undervisning og sundhedsydelser til rådighed gratis. Alle disse tjenester ville skabe en betydelig indtjening, hvis de skulle købes på markedsvilkår.

Hvis det skal undgås, at BNP påvirkes af, hvem der udbyder en given vare eller tjeneste, skal denne produktion inkluderes. Samtidig vil man opnå et mere fuldstændigt billede af økonomien. En del af den ikke-markedsmæssige produktion bliver inkluderet i BNP, bl.a. tjenester udbudt af den offentlige sektor og lejeværdien af egen bolig. Husholdningernes produktion i hjemmet, fx madlavning, rengøring og børnepasning, inkluderes derimod ikke.

Konsekvensen bliver, at såfremt husholdningerne køber tjenesteydelser, som de tidligere selv producerede, vil BNP vokse på trods af, at produktionen er den samme, jf. Stiglitz, Sen og Fitoussi (2009, side 89 f.) Endvidere vanskeliggøres sammenligninger af BNP på tværs af lande med forskellige erhvervsfrekvenser. I lande, hvor fx en stor del af ældreplejen og børnepasningen foregår i hjemmet, vil BNP være mindre end i lande, hvor denne produktion hovedsageligt sker uden for hjemmet. Sammenligning af BNP på tværs af lande kan derfor overvurdere forskellen i den faktiske produktion.

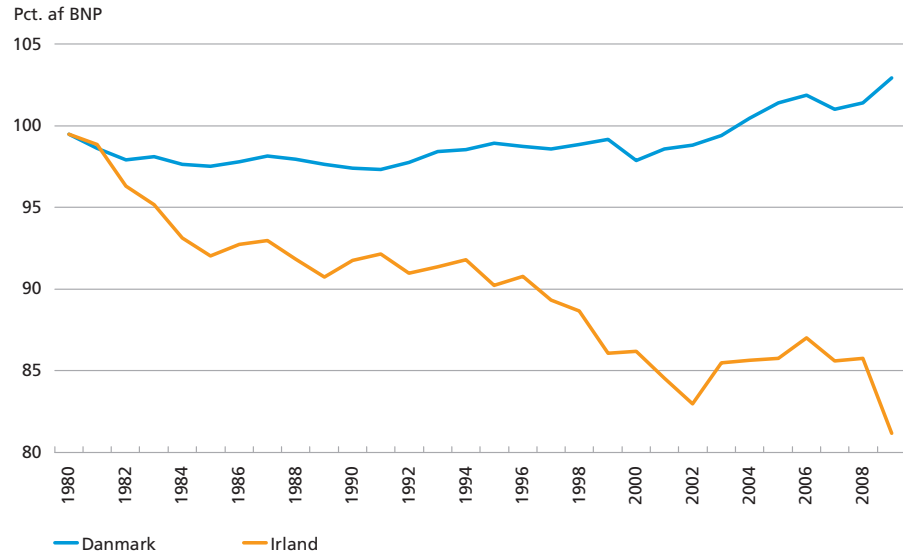
BNP og nationalindkomsten

I en globaliseret verden kan der være betydelig forskel mellem udviklingen i produktionen (BNP) og den indkomst, der tilfalder borgerne i landet, bruttonationalindkomsten, BNI. Der er to væsentlige årsager.

For det første sendes en del af indkomsten, der skabes i et land, til ejere i udlandet, ligesom der modtages indkomst fra investeringer i udlandet. Ved at korrigerer BNP for bl.a. disse strømme fås BNI. Målt i forhold til BNP er BNI i Danmark steget svagt siden begyndelsen af 1980'erne, jf. figur 2, mens udviklingen i fx Irland har været modsat. Udviklingen i Irland skyldes, at BNP-væksten bl.a. er blevet drevet af et stort indryk af udenlandske virksomheder, hvis overskud delvis sendes ud af landet. På langt sigt vil transferinger til og fra udlandet hovedsageligt påvirke niveauet og ikke væksten i BNI.

BRUTTONATIONALINDKOMST

Figur 2

Anm.: Både BNP og BNI er opgjort i løbende priser.
Kilde: OECD, OECD.Stat.

For det andet kan import- og eksportpriser udvikle sig forskelligt. Hvis fx prisen falder på importvarer i forhold til eksportvarer, vil man for samme mængde eksport kunne købe en større mængde import, dvs. bytteforholdet forbedres. Det kan illustreres ved at sammenholde udviklingen i mængder i BNP og BNI.

Siden årtusindskiftet har Danmark haft en væsentlig forbedring af bytteforholdet, jf. figur 3 (venstre). BNI er steget godt 7 procentpoint mere end BNP fra 2000 til 2008. Den danske bytteforholdsforbedring betyder, at Danmarks BNI faktisk er vokset lidt mere end USA's fra 1. kvartal 1990 til 4. kvartal 2009, på trods af at væksten i BNP pr. indbygger er mindre i Danmark end i USA, jf. figur 3 (højre).

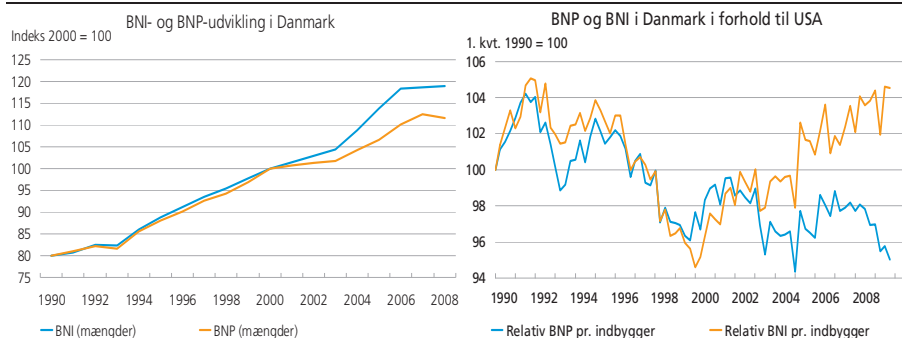
Sammenligning på tværs af lande

Ved sammenligninger af både niveauet og vækstrater på tværs af lande er det nødvendigt at korrigere for befolkningsvæksten. En stigende befolkning medfører alt andet lige en større produktion og dermed højere BNP-vækst. Den større produktion skal deles af flere, hvormed den individuelle velstand ikke nødvendigvis stiger.

For at sammenligne BNP-niveauer på tværs af lande er det ydermere nødvendigt at omregne til en fælles valuta. Hvis markedsvalutakurserne benyttes, varierer priserne på identiske varer og tjenester meget fra land til land, idet markedsvalutakurserne ikke blot afspejler de relative priser på varer og tjenester, men også påvirkes af renteforskelle, finansielle

BNP OG BNI I DANMARK OG USA

Figur 3

Anm.: Ved beregningen af BNI i mængder korrigeres der for bytteforholdsændringer. Se fx Danmarks Statistik (2008), side 262 f. for en nærmere beskrivelse. Venstre figur: årsdata, højre figur: kvartalsdata.

Kilde: Danmarks Statistik og Reuters EcoWin.

strømme mv. I stedet kan der konstrueres kunstige valutakurser, der sikrer, at en kurv af varer og tjenester koster det samme i alle lande. Herved korrigeres der for forskelle i købekraften. Sammenligning af kvalitetsforskelle på beslægtede produkter på tværs af lande er notorisk vanskelig, jf. Stiglitz, Sen og Fitoussi (2009), og kan derfor give anledning til usikkerhed ved internationale sammenligninger.

Benyttedes markedsvalutakursen i 2008 var det danske BNP pr. indbygger ca. 130 pct. af det amerikanske. Tages der højde for, at man med 1.000 kroner kan købe færre varer i Danmark end i USA som følge af det høje danske prisniveau, var det danske BNP pr. indbygger kun knap 80 pct. af det amerikanske.

VELFÆRDSINDIKATORER

Der er igennem de sidste 30 år blevet foreslået en række forskellige velfærdsindikatorer, se fx Jensen (1995). Nogle har afsæet i økonomisk velstand som målt i nationalregnskabet med en række efterfølgende korrektioner, mens andre forsøger at måle lykke direkte.

Velfærdsindikatorer med afsæt i nationalregnskabet

Indikatorer, der bygger på nationalregnskabet, tager typisk udgangspunkt i forbruget, inkl. individuelt offentligt forbrug af bl.a. dagpasning, undervisning og sundhedsydelser og ældrepleje, ligesom værdien af produktionen i hjemmet tillægges. Efterfølgende foretages der en række korrektioner, så indikatoren bedst muligt afspejler udviklingen i velfærd.

Defensive udgifter

Defensive udgifter kan defineres som udgifter, der afholdes udelukkende for at modgå negative eksterne påvirkninger. Typiske eksempler er

offentligt forbrug som politi, militær og forebyggelse af forurening. Disse udgifter har kun en værdi i kraft af, at de modvirker en velfærdsforringelse forårsaget af andres adfærd. Det er blevet foreslået, at defensive udgifter skal betragtes som halvfabrikata og derfor ikke medtages i BNP. Udgifter til politi skal således betragtes som en resurse, der forbruges i forbindelse med anden produktion. Andre foreslår, at defensive udgifter i stedet betragtes som reinvesteringer, jf. Stiglitz, Sen og Fitoussi (2009), side 103 f.

En korrektion for defensive udgifter mindsker forbrugsniveauet, men synes at udgøre en relativt fast andel af forbruget, jf. figur 4. Væksten i forbruget påvirkes dermed ikke væsentligt. En korrektion vil endvidere betyde, at BNP formentlig bliver dårligere korreleret med bl.a. arbejdsløsheden, idet dele af den økonomiske aktivitet udelades.

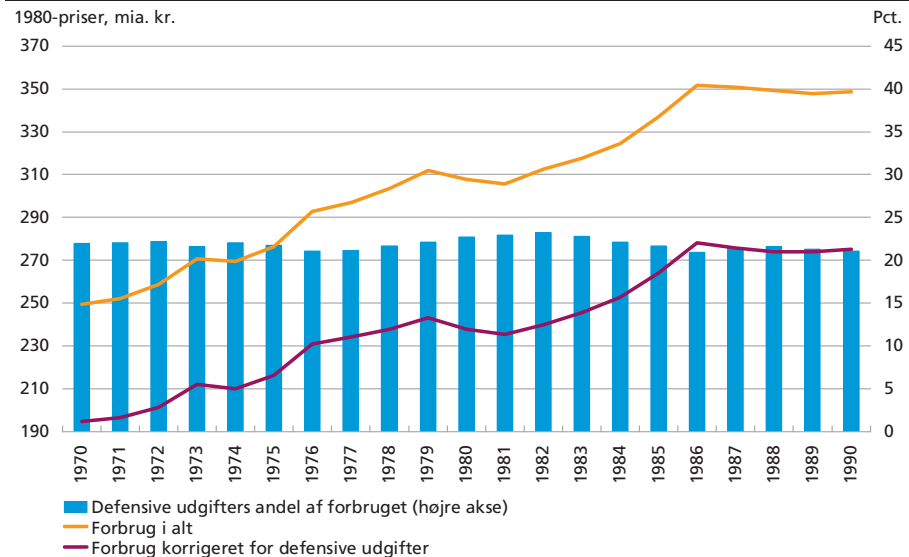
Fritid

De fleste menneskers velfærd afhænger ikke blot af forbruget, men også af mængden af fritid. Fritid kan derfor inkluderes i en velfærdsindikator.

Beregninger af værdien af fritid er behæftet med stor usikkerhed, og udviklingen og niveauet vil i vidt omfang blive bestemt af de beregningsmæssige antagelser, jf. Jensen (1995). For det første er tiden væk fra arbejdet ikke nødvendigvis fritid – fx vil øget tid brugt på transport til og fra arbejde reducere velfærden. For det andet er der ikke en enty-

UDVIKLINGEN I FORBRUG OG DEFENSIVE UDGIFTER

Figur 4

Anm.: Serien er i faste priser.

Kilde: Jensen (1995).

dig pris på fritid. Fritid som følge af arbejdsløshed øger formentligt velfærden mindre end en frivillig reduktion af arbejdstiden. Man kan derfor argumentere for, at prisen på fritid i forbindelse med arbejdsløshed er mindre end for beskæftigede.

Human Development Index

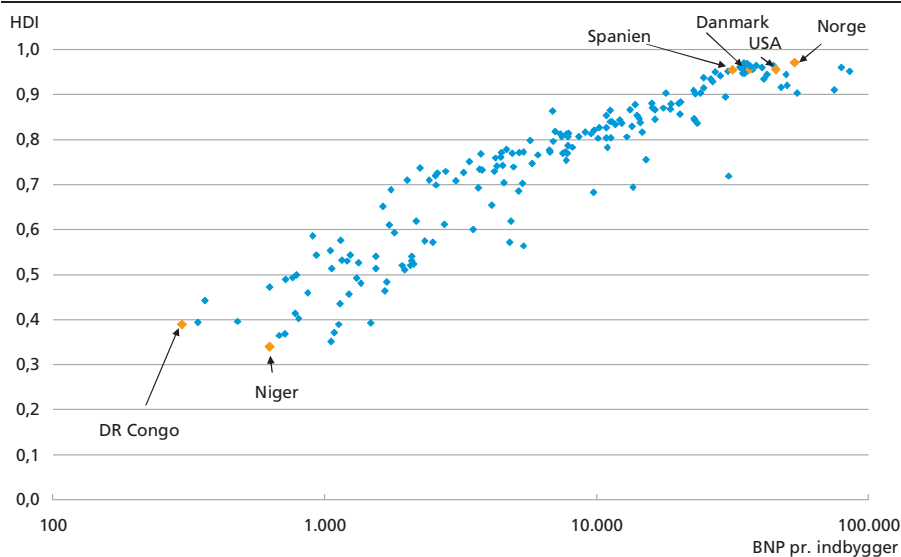
FN udarbejder et mål for velfærd, Human Development Index, HDI, der inkluderer materielle goder (BNP pr. indbygger), sundhed (bl.a. forventet levetid) og uddannelse (bl.a. gennemsnitligt uddannelsesniveau). HDI og BNP pr. indbygger er ganske tæt korreleret, jf. figur 5, idet både forventet levetid og det gennemsnitlige uddannelsesniveau i vid udstrækning varierer sammen med materiel velstand, jf. figur 6. HDI giver derfor ikke et væsentligt bedre billede af velfærden på tværs af lande. Sammenligninger af hver enkelt underkomponent for sig kan dog bidrage til et mere nuanceret billede af velfærden.

Velstand og lykke

Traditionel økonomisk teori antager for det meste, at man ikke objektivt kan måle og sammenligne de enkelte borgeres velfærd eller "lykke". Hermed er det ikke muligt at komme med normative udsagn om fordelingsmæssige spørgsmål. Antages det i stedet, at lykke kan sammenlignes på tværs af individer, er det muligt at konstruere velfærdsindikatorer baseret direkte på lykke.

HDI OG BNP PR. INDBYGGER

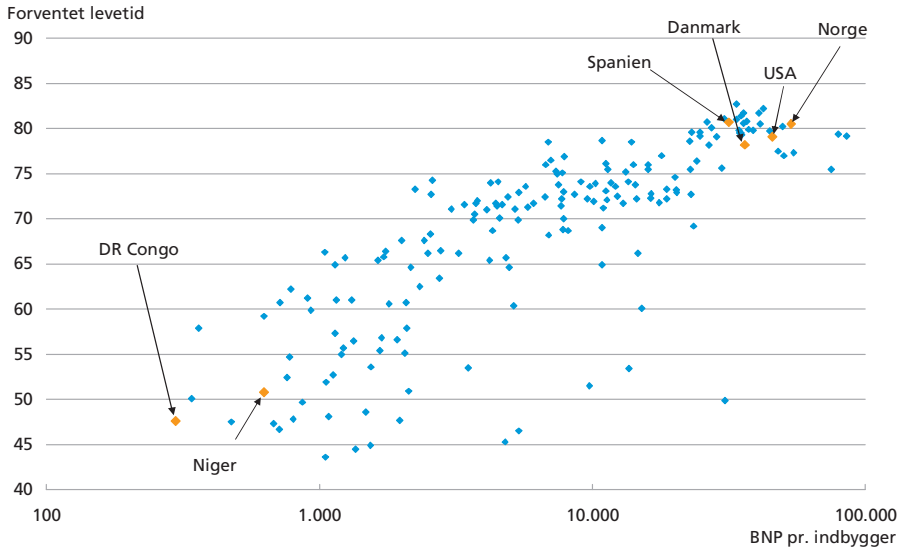
Figur 5

Anm.: Data er for 2007. BNP pr. indbygger er købekraftskorrigeret og målt i dollar.
Kilde: FNs Udviklingsprogram (2009).

FORVENTET LEVETID OG BNP PR. INDBYGGER

Figur 6

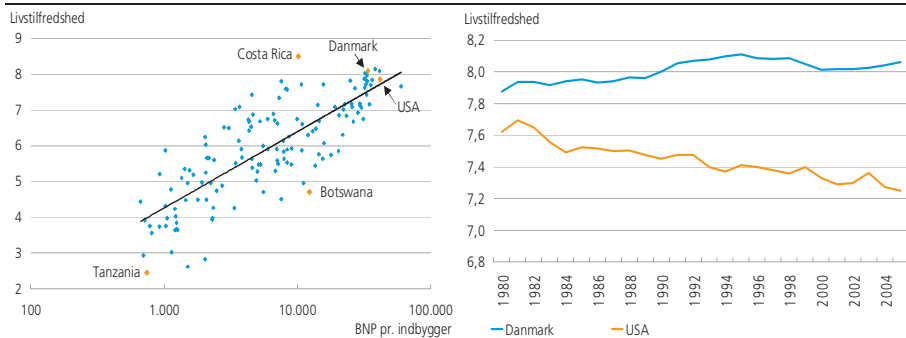
Anm.: Data er for 2007. BNP pr. indbygger er købekraftskorrigeret og målt i dollar.
Kilde: FNs Udviklingsprogram (2009).

Velfærdsindikatorerne konstrueres ved at stille borgerne i forskellige lande en række spørgsmål vedrørende deres lykke. Resultaterne samles i en indikator for hvert land. Lykken sammenlignes på tværs af individer, idet en stigning i "lykkeindekset" på 1 for fem individer vil være bedre end en stigning på 4 for et enkelt individ.

Analyse af lykkeindikatorerne giver anledning til et paradoks. Lykke og indkomst er ganske tæt korreleret på tværs af lande, dvs. de rigeste lande er de lykkeligste, jf. figur 7 (venstre). Men samtidig er lykke og indkomst ikke korreleret over tid, jf. figur 7 (højre). En mangedobling af indkomsten over tid øger tilsyneladende ikke lykken.

LYKKE OG RIGDOM

Figur 7

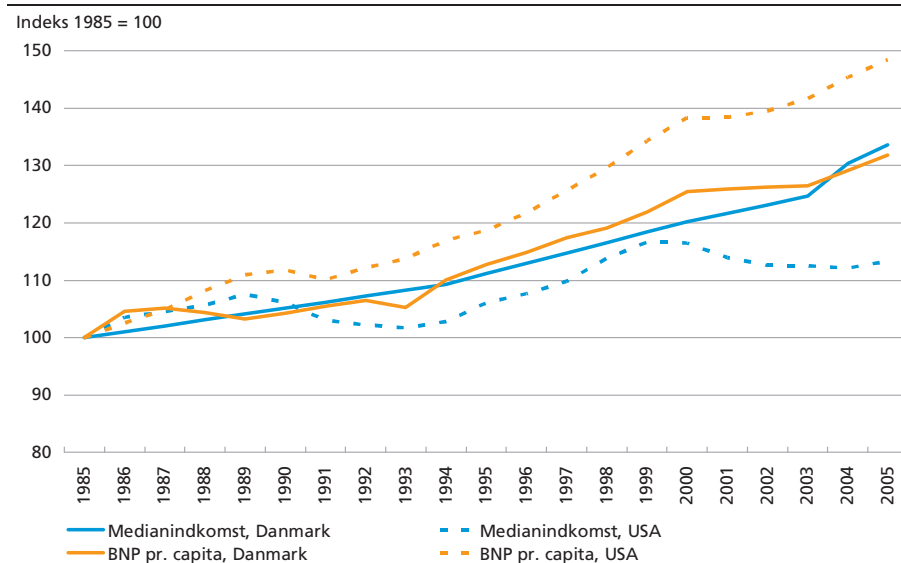
Anm.: Data i højre og venstre figur kan ikke direkte sammenlignes, da de bagvedliggende datakilder er forskellige.
Venstre: Data er for 2007. BNP pr. indbygger er købekraftskorrigeret og målt i dollar.
Kilde: Abdallah, med flere (2009).

Der synes ikke at være entydig forklaring på paradokset. Variansen i lykke på tværs af lande forklares ved forskelle i adgangen til materielle goder (dvs. forskelle i indkomst) og sundhedsniveau. Der fremføres to overordnede forklaringer på, hvorfor lykkfølelsen ikke stiger over tid, jf. Layard (2003). For det første kan der være vanedannelse i forbruget. Øget forbrug fører kun kortvarigt til øget lykke, idet man efter kort tid vænner sig til det højere forbrugsniveau, og lykkfølelsen falder tilbage igen.

For det andet er det den relative position i indkomsthierarkiet, der er relateret til lykke og ikke det absolutte niveau. Borgerne i rige lande er lykkelige, fordi de er rigere end borgerne i andre lande, men lykken stiger ikke over tid. Det samme gør sig gældende inden for et land, hvor man sammenligner sig med en referencegruppe, fx arbejdskolleger, familie og naboer. Øget indkomst hos nogle få i referencegruppen mindsker lykkfølelsen hos alle andre. Stor indkomstulighed vil derfor reducere den samlede lykke.

I Danmark har gennemsnitsindkomsten og medianindkomsten stort set udviklet sig ens igennem de sidste 20-30 år, jf. figur 8. Det betyder, at de fleste indkomstgrupper i Danmark har oplevet en ensartet indkomstfremgang. I USA er det den mest velhavende del af befolkningen, der har oplevet den kraftigste indkomstfremgang, hvorved medianindkomstfremgangen i USA faktisk har været mindre end i Danmark. Øget

UDVIKLINGEN I GENNEMSNIITS- OG MEDIANINDKOMSTEN Figur 8

Anm.: Serierne er i faste priser. Medianindkomsten i USA er pr. husstand, mens den i Danmark er pr. indbygger. Der er kun datapunkter for medianindkomsten i Danmark i 1983, 1994, 2000, 2003, 2004 og 2005. Der er antaget en lineær trend imellem datapunkterne.

Kilde: Danmarks Statistik, Reuters EcoWin og Finansministeriet (2008).

indkomstulighed i USA kan bidrage til at forklare den registrerede fallende livstilfredshed.

Lykkeindikatorerne giver mulighed for en række interessante analyser og kan bidrage med at belyse, hvilke faktorer der på et givet tidspunkt kan påvirke den subjektive lykke mest. Indikatorerne bør dog ikke benyttes alene, idet subjektive bedømmelser af lykke kan skjule objektive uligheder, jf. fx Fleurbaey (2009).

Forurening

Forurening kan ses som en negativ bivirkning af produktion. Velfærden reduceres, hvis fx forureningen påvirker sundheden, øger omfanget af ekstreme vejrforhold eller forhindrer brugen af naturområder. En fortsat ophobning af forurening kan på sigt reducere den globale velfærd betydeligt, fx hvis global opvarmning fører til øget tørke, stigende verdenshave og mere ekstremt vejr.

I en analyse af velfærdsniveauet i et givet år bør kun den umiddelbare negative effekt fra forurening inkluderes i velfærdsindikatorerne. Mulighederne for at opretholde produktionen og velfærden i fremtiden skal således ikke blandes sammen med velfærden i dag. I stedet bør bæredygtighed behandles separat.¹

BÆREDYGTIG ØKONOMISK UDVIKLING

Et højt BNP-niveau i dag sikrer ikke nødvendigvis, at kommende generationer har lige så gode levevilkår som de nuværende, dvs. der er ikke sikkerhed for, at udviklingen er bæredygtig. En opretholdelse af levestandarden over tid sikres ved, at det eksisterende produktionsapparat vedligeholdes, og at der også i fremtiden er adgang til nødvendige råvarer, miljøgoder og veluddannet arbejdskraft (humankapital).

Bæredygtig udvikling kan hermed måles via ændringerne i en række beholdninger, fx kapitalapparatet, oliereserverne, den ophobede mængde af forurening og omfanget af humankapital.

Verdensbanken beregner en holdbarhedsindikator, Adjusted Net Savings, ANS, som bygger på ændringer i beholdninger. Ideen er at beregne udviklingen i en "udvidet rigdom", som inkluderer kapitalapparatet som opgjort i nationalregnskabet, råstoffer, humankapital og "naturen" (øget forurening reducerer værdien af natur), jf. Bolt, Matete og Clemens (2002). En ANS-værdi over nul indikerer, at udviklingen er bæredygtig, idet værdien af den "udvidede rigdom" stiger.

¹ Sammenblanding af velfærd og holdbarhed svarer til, at man i en bil kun har én indikator for summen af hastigheden og den resterende mængde af benzin.

Afskrivninger på kapitalapparatet, råstofreserverne og "naturen" overstiger for alle lande opsparingen i humankapital. Hermed bliver ANS mindre end bruttoopsparingen, således at alle observationer ligger over 45°-linjen i figur 9 (venstre). Endvidere skyldes størstedelen af variansen i ANS på tværs af lande bruttoopsparingen, således at observationerne i vid udstrækning ligger parallelt med 45°-linjen.

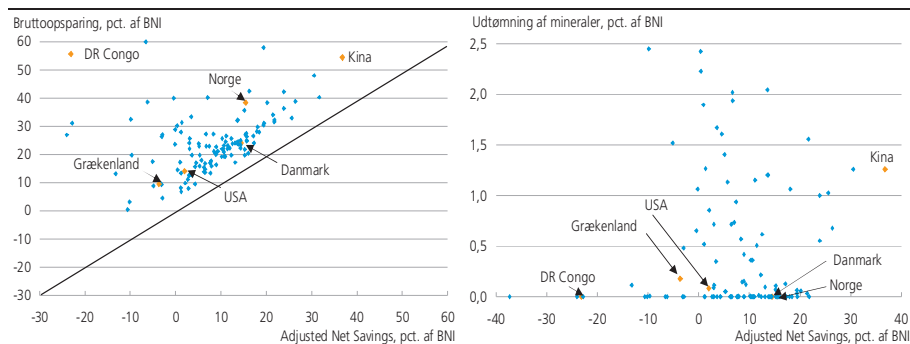
Det er typisk lavindkomstlande, der i høj grad lever af olieeksport, hvis udvikling ikke er bæredygtig ($ANS < 0$). De fleste udviklede lande med højt BNP pr. indbygger har derimod en bæredygtig udvikling. I 2007 var ANS var for verden som helhed knap 9 pct. af BNI. ANS var i Danmark i 2007 14,5 pct. af BNI, hvor olieudvindingen trækker ned med 2,3 procentpoint, hvilket er højt i forhold til OECD-gennemsnittet på 1,0 procentpoint. Opbygning af humankapital forøger ANS med 7,8 procentpoint (OECD-gennemsnit 4,6 procentpoint).

En positiv ANS-værdi betyder, at værdien af den udvidede "rigdom" stiger, men ikke nødvendigvis at alle underkomponenterne stiger. Der ligger således en implicit antagelse om, at de forskellige beholdninger er substitutter for hinanden, således at fx øget forurening kan modgås af et større kapitalapparat. Hermed bliver de relative priser på de forskellige beholdninger helt afgørende for, om udviklingen er bæredygtig. Kina har fx en høj ANS som følge af en meget høj nationalopsparing. Men samtidig udtømmer Kina naturressurser i højt tempo, bl.a. mineraler, jf. figur 9 (højre).

Både niveauet og udviklingen i de eksisterende monetære indikatorer for bæredygtighed, som fx ANS, afhænger helt afgørende af valget af relative priser. Disse er desværre behæftet med ekstrem usikkerhed. Der er derfor argumenter for, at bæredygtighed bedre belyses ved direkte at følge udviklingen i en række centrale beholdninger hver for sig, jf. Stiglitz, Sen og Fitoussi (2009), side 77 f. Hermed undgår man at skulle bestemme relative priser.

ADJUSTED NET SAVINGS, BRUTTOOPSPARING OG BNP

Figur 9

Anm.: BNI. Data i venstre figur er for 2007.

Kilde: Verdensbanken, <http://go.worldbank.org/3AWKN2ZOY0>.

AFSLUTTENDE BEMÆRKNINGER

Velfærd og nytte er komplicerede begreber, der ikke let kan måles. BNP, der måler den økonomiske aktivitet og hermed repræsenterer den økonomiske velstand, bruges ofte som et simpelt mål for velfærden. Som følge af en række forhold kan hverken niveauet eller væksten i BNP ensidigt benyttes som mål for den økonomiske velstand og derfor heller ikke som mål for velfærden.

Når det er sagt, bør BNP have en central rolle i den danske velfærdsdebat. Øget velstand kan bruges på bedre sundhed, bedre hjælp til de svageste eller til bedre miljøbeskyttelse. Samtidig er BNP stærkt korreleret med samfundsmæssigt vigtige størrelser, fx skattebetalinger og arbejdsløshed. I Danmark har indkomstuligheden desuden været relativt stabil, så stigende velstand er kommet langt de fleste til gode.

Endvidere kan internationale forskelle i forventet levetid og uddannelsesniveau i vid udstrækning forklares med forskelle i BNP, dvs. den økonomiske velstand.

BNP kan dog ikke stå alene i velfærdsdebatten. Ved også at analysere andre indikatorer, fx for sundhed, indkomstulighed og bæredygtighed, kan der opnås et langt mere nuanceret billede af velfærdssituationen og en bedre forståelse af, hvilke områder der skal prioriteres.

De forskellige faktorer, der påvirker velfærden, skal ikke nødvendigvis samles i en velfærdsindikator, idet en sammenvejning implicit rangordner de forskellige faktorer. Hermed kan opgørelsesmæssige metoder og antagelser blive afgørende for den politiske prioritering.

LITTERATUR

Abdallah, S., S. Thompson, J. Michaelson, N. Marks og N. Steuer (2009), *The (un)Happy Planet Index 2.0. Why good lives don't have to cost the Earth*, nef: London.

Ahmad, Nadim, François Lequiller, Pascal Marianna, Dirk Pilat, Paul Schreyer og Anita Wölfl (2003), *Comparing growth in GDP and labour productivity: measurement issues*, OECD, *Statistics Brief*, nr. 7.

Bolt, Katharine, Mampite Matete og Michael Clemens (2002), *Manual for Calculating Adjusted Net Savings*, Environment Department, World Bank.

Danmarks Statistik (2008), *Nationalregnskab*.

Deaton, Angus (2008), Income, Health, and Well-Being Around the World: Evidence From the Gallup World Poll, Gallup World Poll.

Deveci, Nursen, Kamilla Heurlén og Henrik Sejerbo Sørensen (2008), Non-Market Health Care Service in Denmark – Empirical Studies of A, B and C Methods, artikel præsenteret ved 30th General Conference of The International Association for Research in Income and Wealth.

Finansministeriet (2008), Indkomstudvikling og -fordeling i Danmark 1983-2005.

Fleurbaey, Marc (2009), Beyond GDP: The Quest for a Measure of Social Welfare, *Journal of Economic Literature*, vol. 47, nr. 4.

FNs Udviklingsprogram (2009), *Human Development Report*.

Hobijn, Bart og Charles Steindel (2009), Do Alternative Measures of GDP Affect Its Interpretation?, Federal Reserve Bank of New York, *Current Issues in Economics and Finance*, vol. 15, nr. 7.

Jensen, Peter Rørmose (1995), En velfærdsindikator for Danmark 1970-1990, Rockwool Fondens Forskningsenhed, *Arbejdsnotat*, nr. 8.

Layard, Richard (2003), Happiness: Has Social Science a Clue?, *Lionel Robbins Memorial Lectures*, The London School of Economics and Political Science.

Regeringen (2010), Danmark 2020, Viden > vækst > velstand > velfærd.

Stiglitz, Joseph (2009), The great GDP swindle, artikel på *guardian.co.uk*, 13. september.

Stiglitz, Joseph, Amartya Sen og Jean-Paul Fitoussi (2009), Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress, www.stiglitz-sen-fitoussi.fr.